

ЗМІСТ ТА ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Визначений Конституцією України курс на розвиток і зміцнення демократичної та правової держави, а також загальнодержавна стратегія, викладена у виступах Президента України щодо концепцій адміністративної та судово-правової реформ [1], вимагають нових підходів до вирішення питань підвищення ефективності роботи органів та підрозділів ДПС України. При цьому одним з основних критеріїв ефективності службової діяльності працівників ДПС є оцінка її діяльності громадськістю та їх взаємодія в цілому. У той же час у сфері взаємодії органів та підрозділів ДПС і громадськості існують невирішені проблеми теоретичного, організаційного і юридичного характеру. Необхідні для практики наукові дослідження форм взаємодії, їх ефективність вивчені далеко не повністю.

Проблеми визначення сутності взаємодії, принципів на яких вона базується, були предметом досліджень багатьох вчених, зокрема В.Б.Авер'янова, О.М.Бандурки, І.П.Голосніченка, Є.В.Додіна, Л.В.Ковалю, В.О.Соболева, О.М.Музичука, В.І.Московця, В.М.Плішкіна, Г.В.Попової, І.М.Яковлева, О.Н.Ярмиша та інших. Не дивлячись на інтенсивність та широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам взаємодії державних органів з населенням та проблемам, що тісно пов'язані з цією сферою діяльності, багато питань в означеній сфері залишаються дискусійними. Означена проблематика визначена однією із пріоритетних напрямків фундаментальних і прикладних досліджень навчальних закладів та науково-дослідних установ ДПА України на період 2001–2005 рр.

Будь-яка управлінська діяльність, зокрема і взаємодія повинна здійснюватись відповідно до певних принципів. Аналіз позицій авторів з цього питання, тобто аналіз принципів взаємодії свідчить про те, що в них багато спільного з принципами управління. Це і не дивно, тому що у них спільна мета: управління і взаємодія мають за мету узгоджене функціонування системи. Вони охоплюють риси, властиві всій управлінській системі, а не тільки окремим елементам або рівням, явищам або процесам.

Принцип в перекладі із латинського означає – початок, основу, тобто – це основне вихідне положення якоїсь теорії, вчення, науки, світогляду, політичної організації [2, с.105]. Таким чином, принципи повинні ґрунтуватись на об'єктивних законах, закономірностях, виявлених в процесі управлінської діяльності. Також принципи повинні мати обов'язкове правове оформлення, повинні відповідати цілям і функціям соціальної системи [3, с.324].

Взаємовідносини між суб'єктами сумісної діяльності підпорядковані певним тенденціям, і їх застосування в практиці управлінської діяльності не припускає довільності й стихійності. Принципи управління забезпечують інтеграцію окремих видів управлінської діяльності, взаємну їх погодженість та загальну направленість на реалізацію вироблених цілей. На основі принципів організується процес управління, тобто науково обґрунтоване впровадження дій для здійснення управлінських функцій, вибору методів та прийомів управлінського впливу [4, с.4–21].

Систематизація принципів управління ґрунтується на пізнанні його закономірностей. В науковій літературі виробився загальний підхід до поняття, змісту та системи принципів, однак зберігаються і деякі відмінності у визначенні їх складу та назвах. Деякі системи принципів потребують значного корегування в плані їх систематизації.

Принципи, по суті, і формуються для створення умов реалізації об'єктивних законів та закономірностей суспільного розвитку. Наприклад, В.С.Венедиктов та М.І.Іншин розрізняють дві групи принципів управління. Так, перша включає в себе принципи, які впливають на всі сфери управління – це загальні принципи (раніше цю групу називали соціально-політичними, суспільно-політичними, організаційно-політичними або просто політичними) принципами [5, с.22–25]. Друга група спеціальні (організаційно-технічні) принципи побудови систем управління і принципи здійснення процесу управління.

На нашу думку, принципи, на яких засновується взаємодія органів та підрозділів ДПС України з громадськістю необхідно поділити на дві групи: загальні і спеціальні. Так, загальні принципи мають основоположний характер, відображають основні закономірності взаємодії, забезпечують гармонію, узгодженість і рівновагу у цьому процесі. До загальних принципів взаємодії слід віднести принципи законності, науковості, гласності та системності.

Зокрема, використання принципу *законності* у взаємодії органів та підрозділів ДПС України з громадськістю означає, що діяльність кожного із суб'єктів, форми та методи їх взаємодії повинні перебувати у відповідному правовому полі і реалізовуватися відповідно до законів та інших нормативно-правових актів. Принцип законності полягає в безумовному виконанні взаємодіючими суб'єктами в процесі реалізації своїх повноважень законів і підзаконних нормативних актів. Він виражається, по-перше, у тому, що усі відносини взаємодіючих суб'єктів повинні відповідати правовим приписам, по-друге, в єдиному розумінні і тлумаченні нормативних актів.

Принцип *науковості* означає, що необхідно привести систему і механізми взаємодії органів та підрозділів ДПС України з громадськістю у відповідність із рівнем розвитку суспільних відносин. Цей принцип передбачає цілеспрямований вплив на суспільну систему в цілому або на її окремі ланки на основі пізнання і використання об'єктивних законів і закономірностей в інтересах побудови оптимальної взаємодії.

Принцип *гласності* взаємодії забезпечує зв'язок органів та підрозділів ДПС України з суспільством та його громадянами. Цей принцип ґрунтується на: відкритості функціонування органів ДПС; громадському контролю, у тому числі через засоби масової інформації; судовому контролю і нагляду прокуратури. Принцип гласності полягає: по-перше, у широкому і регулярному інформуванні громадян про діяльність органів та підрозділів ДПС України, що досягається за допомогою системи обов'язкових звітів перед населенням, доступності інформації про їх діяльність, обговоренні найважливіших питань і рішень в сфері податкових відносин; по-друге, це громадський контроль за діяльністю органів та служб системи ДПС України з одного боку, та відомчий контроль ДПС за діяльністю підпорядкова-

них їм органів та підрозділів, з іншого; по-третє, реалізація принципу гласності також передбачає залучення до боротьби з правопорушеннями окремих громадян, волонтерів, які роз'яснюють податкове законодавство тощо.

Принцип *системності* взаємодії спрямований на з'єднання (при відповідній диференціації) окремих взаємообумовлених видів податкової діяльності органів та підрозділів ДПС України з громадськістю на основі загальної мети, про яку йшлося вище.

Що стосується спеціальних принципів, то вони за своєю природою є похідними, по-перше, від принципів першої групи, тому конкретизують і доповнюють їх; по-друге, від найбільш загальних принципів управління. До них можна віднести такі принципи як: територіально-галузевий; безперервності; цілеспрямованості; взаємодопомоги; економічної доцільності.

Так, *територіально-галузевий* принцип взаємодії полягає в сполученні сумісної діяльності з державним устроєм країни, адміністративно-територіальним розподілом та економічним районуванням. Цей принцип закріплений в Конституції України [6]. Принцип *безперервності* взаємодії полягає в постійному здійсненні узгоджених дій. Організацію такої взаємодії ні в якому разі не можна розглядати як короткочасну кампанію, розраховану лише на вирішення якогось конкретного завдання. Зміни, що постійно відбуваються в органах та підрозділах ДПС України в середовищі їх функціонування, зумовлюють необхідність реалізації такого принципу взаємодії, як *цілеспрямованість*, під яким розуміється забезпечення чіткої спрямованості процесів відповідного регулювання для збереження або підтримки взаємовідносин в певному вигляді або надання їм нових якостей, переведення в інший стан. Цілеспрямованість як принцип взаємодії потребує установаження її етапів і стадій від постановки цілей майбутньої діяльності до підбиття підсумків. Принцип *взаємодопомоги* є однією із найважливіших умов успішної співпраці органів та підрозділів ДПС із населенням. Зокрема, велике значення відіграє систематична взаємна інформація про хід виконання спільних заходів і т.ін. Принцип *економічної доцільності* взаємодії означає, що сумісна діяльність повинна бути максимально ефективною, спрямованою на збереження коштів та ресурсів [7, с.133]. Вміння рахувати витрати на сучасному етапі для нашого суспільства край важливе. І не лише тому, що існує дефіцит фінансування потреб органів та підрозділів ДПС, але й тому, що самі по собі втрати від ненадходження до бюджету негативно впливають як на соціально-економічну обстановку в країні, так і на рівень довіри населення до органів та підрозділів ДПС щодо їх професійної спроможності, і як наслідок – негативно відображаються на характері взаємодії між ними.

Таким чином, ефективне виконання завдань із здійснення контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків і зборів, запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесеним законом до компетенції структурних підрозділів ДПА України можливе лише при тісній взаємодії працівників ДПС із іншими правоохоронними та контролюючими органами, громадськими об'єднаннями та окреми-

ми громадянами, в основі діяльності яких лежить спільна мета щодо забезпечення повної і своєчасної сплати податків та інших платежів всіма суб'єктами підприємницької діяльності. Поставлена мета досягається: систематичним взаємним інформуванням про стан забезпечення вимог податкового законодавства і обставини, що сприяють їх порушенню; формуванням банку даних про порушників податкового законодавства та спільним використанням його в практичній діяльності; розробкою і погодженням планів щодо проведення спільних організаційно-управлінських і практичних заходів з перевірки господарської діяльності платників податків; підведенням підсумків і аналітичною оцінкою роботи щодо забезпечення податкового законодавства та напрацюванням заходів по усуненню недоліків; підготовкою та внесенням спільних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства; спільною перевіркою конкретних фактів порушень податкового законодавства та вирішенням питань щодо притягнення винних до відповідальності.

На нашу думку, для налагодження ефективної взаємодії необхідним є: по-перше, проведення нової кадрової політики в органах та підрозділах ДПС, під якою ми розуміємо систему основних цілей, принципів, форм, методів, завдань та способів роботи по забезпеченню органів та підрозділів ДПС кадрами, які володіють необхідними діловими, моральними та професійними якостями. Метою кадрової політики в органах та підрозділах ДПС має стати формування високопрофесійного кадрового корпусу, забезпечення стабільності службово-трудових відносин працівників та оптимальної збалансованості їх чисельності. Впровадження в життя нової кадрової політики пов'язане з широким колом функцій, реалізація яких підпорядковувалась би загальній меті: створенню якісно нової Державної податкової служби, яка відповідала б сучасним європейським стандартам.

По-друге, необхідним є підвищення правового, морального та культурного рівня працівників органів та підрозділів ДПС. Їх уміння будувати взаємовідносини з громадськістю, а саме із платниками податків повинно розглядатися як важливий критерій професійного рівня, політичної й правової культури працівників органів та підрозділів ДПС. Так, у схваленому Колегією ДПА України 23 квітня 2004 року Кодексі честі працівника органу державної податкової служби України зазначено, що державний службовець ДПС України під час виконання покладених на нього обов'язків повинен дотримуватись таких морально-етичних принципів як: *патріотизм*, який полягає у любові до України, захисті її суверенності та економічних інтересів, самовідданій праці на благо Українського народу, в неухильному дотриманні Конституції України, чинного законодавства, шануванні державних символів – Державного Прапора України, Державного Герба України і Державного Гімну України, у недопущенні дій та вчинків, які можуть зашкодити інтересам держави чи негативно вплинути на репутацію державної служби; *духовність*, тобто наслідування духовних та моральних цінностей – мудрості, мужності, шляхетності, сформованим багатовіковою історією Українського народу. Цей принцип також полягає у вільному володінні державною – українською мовою, постійному вдосконаленні свого інтелектуального та культурного рівня; *чесність*, тобто правдивість, неухиль-

ність за совістю та обов'язком, де не сумісними є корумпованість та хабарництво; *культура спілкування*, тобто пріоритет прав людини і громадянина, неупереджене ставлення до всіх платників податків, повага та довіра до громадян і колег по роботі, відкритість, об'єктивність, персональна відповідальність за виконання службових обов'язків, професіоналізм, компетентність, а також порядність та оперативність; *колективізм*, тобто збереження честі та примноження кращих традицій свого колективу, вміння працювати з людьми, прислухатися до їхньої думки, бути принциповим і вимогливим до себе, ініціативним і відданим справі. При цьому заздрість і зневага, приниження гідності колег по роботі – неприпустимі. Кожен, хто досягає успіху – гідний поваги та пошани, хто відчуває труднощі у роботі – має право на підтримку та допомогу колег [8].

По-третє, необхідно поширювати обмін досвідом взаємодії між працівниками ДПС України й податковими органами зарубіжних країн, як на рівні керівництва, так і між місцевими відділами. Існує потреба поглибленого вивчення та розробки рекомендацій щодо використання зарубіжного досвіду співробітництва податкових структур та громадян з урахуванням особливостей менталітету українського суспільства.

На нашу думку, ці й ряд інших дій сприятимуть підвищенню авторитету працівника ДПС. Говорячи про взаємодію органів та підрозділів ДПС з населенням, як правило більше уваги приділяється одностороннім діям податківців, які у більшості випадків виступають ініціаторами такої взаємодії. А насамперед, взаємодія передбачає, що дві та більше сторін повинні в ході спільної діяльності допомагати одна одній, узгоджувати свою діяльність між собою, тільки тоді ми зможемо говорити про взаємодію в повному розумінні її змісту. Отже, працівники органів та підрозділів ДПС України повинні роз'яснювати населенню необхідність цієї взаємодії, тобто громадяни повинні зрозуміти одну просту річ: що працівник ДПС – це партнер, людина яка стоїть на захисті їх прав і свобод.

Список літератури: 1. Концепція адміністративної реформи в Україні: Схвалена Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810 // Урядовий кур'єр. 1998. 02 серпня. 2. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. Ю.Ф. Кравченка. К., 1999. 3. Щекин Г.В. Теория социального управления: Монография. К., 1996. 4. Рожко К.Г. Принципы деятельности. Томск, 1983. 5. Венедиктов В.С., Іншин М.І. Організаційно-правові засади сучасної державної служби України. Науково-практичний посібник. Х., 2004. 6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141. 7. Государственное управление: основы теории и организации: Учебник / Под ред. В.А. Козбаненко. М., 2000. 8. Про затвердження Кодексу честі працівника органу державної податкової служби України: Рішення Колегії ДПА України від 23 квітня 2004 року.

Надійшла до редколегії 23.06.04